

در جست و جوی نشانه‌های انقلاب

از روزهای خون و خاطر، از هفته‌ها و ماه‌های برالتهاب منتهی به پیروزی انقلاب اسلامی، ردپای ماندگاری بر کوچه‌ها و خیابان‌های پایتخت باقی مانده است. از صحنه مبارزات انقلابی در محله‌ها، مساجدی که پایگاه دیدارهای انقلابیون، چاپ شب‌نامه و اعلامیه بودند، تا مسیر چند کیلومتری ورود امام خمینی^{۲۰} پس از سال‌ها به ایران و سخنرانی تاریخی در بهشت زهرا^۳ و میدان‌های تاریخی که محل راهپیمایی‌های پرشور مردم انقلابی بودند، تهران هنوز دیدنی‌های متعددی با حال و هوای پیروزی انقلاب اسلامی دارد. «روز هفتم» این شماره، راهنمای گردش در حوالی یادگارهای انقلاب اسلامی در پایتخت است.

میدان امام خمینی^{۲۰}

میدان امام خمینی (ره) که نام سابق آن یعنی توپخانه هنوز در خاطر‌ها ماندگار است، نقش پررنگی در رقم خوردن دوره‌های تاریخی کشور از جمله انقلاب اسلامی ایفا کرده است.

موقعیت: منطقه ۴، میدان امام خمینی^{۲۰}

میدانی با جاذبه‌های تاریخی متعدد

میدان توپخانه سال‌ها محل برگزاری تجمعات اعتراضی و تظاهرات انقلابی انقلابیون بود. حتی در دوران مشروطه هم تظاهرات اعتراضی در این میدان برگزار می‌شد. در ماه‌های منتهی به پیروزی انقلاب اسلامی، این میدان میدا مقصد بسیاری از راهپیمایی‌ها و تظاهرات اعتراضی بود. نخستین نام میدان امام خمینی (ره) امروز سپه بود که شکل گیری اولیه آن به دوران ناصرالدین‌شاه می‌رسد. بنابراین طبیعی است که اطراف این میدان پر از جاذبه‌های تاریخی باشد. کاخ گلستان یکی از این جاذبه‌هاست. ساختمان قدیمی بانک ملی هم در ضلع شرقی این میدان قرار گرفته است. پارک شهر یکی از بوستان‌های تاریخی پایتخت با معماری ویژه درختان قدیمی، دریاچه‌بخش نگهداری از حیوانات و شهربازی مجهز، جاذبه دیگری است که از میدان امام خمینی (ره) فقط چند دقیقه فاصله دارد. موزه علی‌اکبر صنعتی در ضلع شمال غربی میدان قرار گرفته است. موزه بانک سپه هم در فاصله‌ی بسیار نزدیک به میدان قرار دارد. از میدان امام خمینی (ره) می‌توانید پیاده به طرف کوچه مروی و بازار بزرگ بروید و خرید کنید.

کدام خیابان‌ها و میدان‌ها صحنه رویدادهای مهم انقلابی بوده‌اند؟
گذرهایی با رنگ و بوی روزهای انقلاب

لويزان و شيان

از آنجا که سرپازان گارد شاه در محدوده محله لويزان مستقر بودند، محله لويزان مقر فعاليت‌های ضدحکومتی محسوب می‌شد.

موقعیت: لويزان و شيان منطقه ۴
ایستگاه اتوبوس: شيان
ایستگاه مترو: نوبيناد

قرار انقلابی در مقبره امامزاده

لويزان که نقش استراتژیکی در روزهای انقلاب اسلامی داشت، حالا به عنوان تفرجگاهی خوش آب و هوا با کوچه‌های پر درخت و خانه‌باغ‌های قدیمی شناخته می‌شود. خانه‌باغ سرهنگ نصیری، رئیس سابق ساواک هم در حوالی محله شيان بود و در روزهای منتهی به پیروزی انقلاب، مردم آن را تسخیر کردند و با برداشتن اسلحه مسلح شدند. مقبره امامزاده پنج‌تن (ع) یکی از مقاصد گردشگری مذهبی در این محدوده محسوب می‌شود که زمانی محل قرار انقلابیون بود.

خیابان پاسداران

خیابان پاسداران که در دوره ناصرالدین شاه شکل روستایی داشت، پیش از پیروزی انقلاب اسلامی نامش سلطنت آباد بود.

موقعیت: شمال شرق تهران منطقه ۳
ایستگاه اتوبوس: پاسداران
ایستگاه مترو: نوبيناد

پادگان در تسخیر مردم

پادگان گارد جاویدان در چهارراه پاسداران قرار داشت و موقع درگیری‌ها و هم‌زمان با تسخیر کلانتری‌ها، مردم از شمال خیابان پاسداران به سمت جنوب راهپیمایی و پادگان را تسخیر کردند. مردم به سلاح‌های اسلحه‌خانه مسلح شدند اما بعدها به فرمان امام خمینی (ره) آنها را تحویل دادند. این روزها در این محدوده از پایتخت موزه فرش رسام عرب‌زاده، عمارت تاریخی ضرابخانه، کاخ سلطنت آباد، بوستان نارنجستان و موزه جهان‌نما مهم‌ترین مکان‌های تفریحی برای شهروندان هستند.

خیابان انقلاب اسلامی

در روز ۱۲ بهمن سال ۱۳۵۷ امام خمینی (ره) از میدان ۲۴ اسفند آن زمان که پس از پیروزی انقلاب اسلامی به نام میدان انقلاب اسلامی تغییر نام پیدا کرد، به سمت بهشت زهرا (س) حرکت کردند.

موقعیت: حدفاصل میدان آزادی تا میدان امام حسین (ع) منطقه ۱۱
ایستگاه اتوبوس: انقلاب اسلامی
ایستگاه مترو: انقلاب اسلامی

میدانی به نام انقلاب اسلامی

پیش از پیروزی انقلاب اسلامی در میدان انقلاب مجسمه‌ای از رضا پهلوی وجود داشت و به همین دلیل مردم این میدان را به نام میدان مجسمه هم می‌شناختند. در روزهای پرشور انقلاب این مجسمه توسط مردم ساقط شد. در هفته‌های منتهی به پیروزی انقلاب اسلامی، رژیم شاهنشاهی با هدف سرکوب اعتراضات مردمی، حکومت نظامی اعلام و تجمع شهروندان را ممنوع کرده بود. اما انقلابیون بدون هراس از تیراندازی مأموران، در محدوده خیابان انقلاب، روی پل کالج و مسیرهای منتهی به میدان انقلاب اسلامی تظاهرات را با می‌کردند.

خیابان نیروی هوایی

قرار گرفتن پادگان نیروی هوایی در این خیابان، نشان می‌دهد که در اوضاع پر تنش مبارزات انقلابی چه رویدادهایی در این خیابان رخ داده است.

موقعیت: شرق تهران منطقه ۱۳
ایستگاه اتوبوس: فلکه نیروی هوایی
ایستگاه مترو: پیروزی

پادگان همراه مردم

ساکنان اولیه این محله افسران و درجه‌داران نیروی هوایی ارتش بودند. از ۱۲ تا ۱۹ بهمن در این پادگان التهاب زیادی وجود داشت. بسیاری از افسران ارتش و سرپازان مخالف تیراندازی به سمت مردم بودند. این پادگان جزو نخستین پادگان‌هایی بود که سقوط کردند. در حوالی خیابان نیروی هوایی، موزه تاریخ سیر تمدن بشری از دوره غارنشینی تا عصر فضاانوردی را برایتان بازگو می‌کند. موزه صنعت برق هم در همین محدوده قرار گرفته که موزه‌ای تاریخی، صنعتی و آموزشی است.

فیضیه قم

● موقعیت: قم، ضلع شمالی حرم حضرت معصومه^۳

معرفی: بنای اصلی این مدرسه، دارای ۴ ایوان در ۲ طبقه است که در هر طبقه، ۴۰ حجره بناشده و سردر، ایوان‌ها و پیشانی حجره‌ها با کاشی‌های رنگی تزئین شده است. برای دسترسی به مدرسه باید از بلوار زائر به سمت حرم حضرت معصومه (س) بروید. مدرسه در مسیر ورودی صحن متین است. ورود به صحن مدرسه آزاد و رایگان است اما برای بازدید از ساختمان و بخش‌های مختلف نیاز به هماهنگی دارد. فراموش نکنید حین بازدید، آداب لازم برای حضور در اماکن مذهبی را در نظر داشته باشید. سخنرانی تاریخی امام خمینی در مدرسه فیضیه، در عصر عاشورا برابر با سیزدهم خرداد، از وقایع سال ۱۳۴۲ بود.

✓ نیلوفر دولقاری | برخی خیابان‌ها و میدان‌های پایتخت روزگاری محل حضور مبارزان انقلابی بوده‌اند و حالا با گذشت چند دهه هنوز خاطره آن روزهای پرماجرا در این گذرها زنده است. این گزارش راهنمایی است برای مرور حال و هوای انقلابی برخی از این خیابان‌های شهر و گشت و گذار در آنها به قصد گردشی با رنگ و بوی روزهای انقلاب.

تپه‌های قیطره

همزمان با فرارسیدن عید فطر، در روز ۱۳ شهریور سال ۱۳۵۷، در نقطه تهران نماز عید فطر برگزار شد که تپه‌های قیطره به شمال تهران یکی از آنها بود.

موقعیت: شمال تهران منطقه ۱
ایستگاه اتوبوس: خیابان قیطره
ایستگاه مترو: قیطره

راهپیمایی تاریخی در قیطره

بعد از نماز تاریخی عید فطر در سال ۱۳۵۷، نمازگزاران به طرف مرکز شهر راهپیمایی کردند. در مسیر عده زیادی از مردم به جمعیت پیوستند و این راهپیمایی در تاریخ مبارزات انقلابی پایتخت ثبت شد. پارک قیطره در این مسیر با معماری ویژه، سال‌ها قبل تفرجگاهی بود که به دلیل نزدیکی به کاخ به‌عنوان استراحتگاه قاجاریان استفاده می‌شد. حالا این پارک به مقصدی برای تفریح و پیاده‌روی تبدیل شده و کافه‌ها و رستوران‌های زیادی هم اطراف آن ساخته شده است.

میدان شهدا

شعله پیروزی انقلاب اسلامی در ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ همان جمعه سیاه، در میدان شهدا شدت گرفت که آن روزها با نام میدان زاله شناخته می‌شد.

موقعیت: شرق تهران منطقه ۳
ایستگاه اتوبوس: شهدا
ایستگاه مترو: شهدا

جمعه خونین در میدان تاریخی

نظامیان کاملاً مسلح صبح ۱۷ شهریور در میدان زاله و خیابان‌های منتهی به آن مستقر شدند. همین که جمعیت از ۴ طرف به‌سوی میدان نزدیک شدند، نیروهای مستقر در میدان نیز از چند سو مردم را به رگبار مسلسل بستند و جمعه خونین در این میدان تاریخی شکل گرفت. کشتار مردم بی‌گناه در ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ در میدان شهدا باعث شد اعتراضات مردمی با قدرت بیشتری ادامه پیدا کنند. در حال حاضر بعضی از قدیمی‌ترین و نوستالژیک‌ترین سینماهای پایتخت مثل سینما شکوفه و سینما پیروزی، در محدوده میدان شهدا واقع شده‌اند.

خیابان آزادی

خیابان آزادی به دلیل قرار گرفتن در محور اصلی تجمعات انقلابی، محل وقوع تظاهرات مهم مردمی به خصوص در تاسوعا و عاشورا ۱۳۵۷ بوده است.

موقعیت: حدفاصل میدان آزادی و میدان انقلاب اسلامی منطقه ۱۱
ایستگاه اتوبوس: میدان آزادی
ایستگاه مترو: آزادی

تظاهرات میلیونی

ساختمان شماره ۱۱۰ خیابان آزادی که در تقاطع با خیابان شادمان واقع شده بود، در روزهای پرالتهاب سال ۱۳۵۷، نیمه کاره و محل تجمع مردمی بود که خواهان استقلال، آزادی و جمهوری اسلامی بودند. تظاهرات میلیونی مردم در میدان آزادی هم‌زمان با تاسوعای حسینی در سال ۱۳۵۷، از مهم‌ترین رویدادهای روزهای منتهی به پیروزی انقلاب اسلامی است. در این روز سیل جمعیت از خیابان‌های اطراف به طرف میدان آزادی حرکت کردند و ویژگی مهم این تظاهرات، حضور گسترده زنان انقلابی در اعتراضات بود.

میدان بهارستان

میدان بهارستان در دوره‌های مختلف تاریخی، محل وقوع بسیاری از اتفاقات و رویدادهای سیاسی ایران بوده است. نخستین مجلس شورای ملی ایران یا مجلس مشروطیت نیز در همین میدان ساخته شد.

موقعیت: خیابان جمهوری میدان بهارستان

مجسمه‌های تاریخی

در میدان بهارستان در دوره‌های مختلف، مجسمه‌های متفاوتی نصب شده است. مجسمه رضاشاه نخستین مجسمه‌ای بود که سال ۱۳۰۴ در میدان بهارستان نصب و ۲۰ بار از این میدان پایین کشیده شد. بار اول مربوط به کودتای سال ۱۳۳۲ بود که پس از پایان کودتا محمد رضا پهلوی این مجسمه را مجدداً در مکان خود نصب کرد و این مجسمه تا انقلاب ۱۳۵۷ بر سر جای خود مانده بود تا اینکه پس از انقلاب جمهوری اسلامی ایران، مجسمه رضاشاه برای همیشه از این میدان پایین کشیده شد. دومین مجسمه میدان، فرشته آزادی، مجسمه‌ای در حال کشتن دیو استبداد بود. در دست راست مجسمه شمشیر و در دست چپ مجسمه مشعل روشنایی قرار داشت. این مجسمه نیز پس از انقلاب از میدان بهارستان جمع‌آوری شد. مجسمه شهید سیدحسن مدرس مجسمه‌ای است که این روزها موقع عبور از حوالی این میدان مشاهده می‌کنید.

بافت تاریخی پایتخت

بخش مهمی از بافت تاریخی تهران اطراف میدان بهارستان واقع شده است. مسجد و مدرسه شهید مطهری (سپهسالار) یکی از مکان‌های تاریخی این میدان است که در زمان اقامه نماز می‌توانید از آن بازدید کنید. کاخ نگارستان نیز مجموعه دیدنی دیگری است که در میدان بهارستان قرار دارد و در دوره قاجار جشن ولعهدی و تاجگذاری محمد میرزا، مراسم عروسی ناصرالدین شاه و قتل قائم‌مقام قراقرانی در این کاخ روی داده است. کمال الملک، معروف‌ترین نقاش دوره قاجار است که برخی تابلوهای نقاشی او و شاگردانش در موزه کمال‌الملک باغ نگارستان در معرض بازدید قرار دارد. از دیگر بخش‌های موزه باغ نگارستان مجموعه مجسمه مینیاتورهایی مردم‌شناسی جهانگیر ارجمند، مجسمه‌ساز خودآموز خه است.

